

**БЕЗПЕЧНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ: НОВІ
ВИКЛИКИ ТА СУЧАСНІ РІШЕННЯ В УМОВАХ
ВОЄННОГО І ПОВОЄННОГО ЧАСУ**

***НАУКОВІ СТАТТІ, ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ
ТА ІНШІ МАТЕРІАЛИ
ІІ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ***

01 березня 2024 року

Тернопіль 2024

УДК 08: 37.014

Б 39

Б 39 Безпечне освітнє середовище: нові виклики та сучасні рішення в умовах воєнного і повоєнного часу : збірник наукових статей, тез доповідей та інших матеріалів II Всеукраїнської науково-практичної конференції, 01 березня 2024 р. / Редколегія: О. М. Петровський, В. С. Мисик, І. М. Вітенко, О. І. Когут, Ю. Ч. Шайнюк, Т. В. Магера, Ф. І. Полянський, Н. Б. Стрийвус, Г. І. Герасимчук. Тернопіль : ФОП Осадца Ю. В., 2024. 463 с.

У збірнику публікуються наукові статті, тези доповідей та інші матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції «Безпечне освітнє середовище: нові виклики та сучасні рішення в умовах воєнного і повоєнного часу», проведеної на базі Тернопільського обласного комунального інституту післядипломної педагогічної освіти 01 березня 2024 р.

Усі матеріали збірника подаються в редакції авторів. Відповідальність за достовірність фактів, цитат, власних імен та інших даних несуть автори.

Рекомендовано до друку науково-методичною радою Тернопільського обласного комунального інституту післядипломної педагогічної освіти

(протокол № 1 від 29.02.2024 р.)

УДК 08: 37.014

©Тернопільський обласний комунальний інститут післядипломної педагогічної освіти, 2024

ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ КОМУНАЛЬНИЙ ІНСТИТУТ
ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

НАУКОВИЙ, МЕТОДИЧНИЙ, ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЗБІРНИК

**НАУКОВІ СТАТТІ, ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ ТА ІНШІ МАТЕРІАЛИ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

***БЕЗПЕЧНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ:
НОВІ ВИКЛИКИ ТА СУЧАСНІ РІШЕННЯ
В УМОВАХ ВОЄННОГО І ПОВОЄННОГО ЧАСУ***

01 березня 2024 р.

<i>Поліщук С. А.</i> Психологічна безпека у молодшому шкільному віці: вольова саморегуляція.....	c. 356
<i>Ревасевич І. С.</i> Психологічна підтримка здобувачів освіти під час воєнного стану в контексті розбудови безпечного освітнього середовища.....	c. 360
<i>Свистун О. О.</i> Емоційне благополуччя дитини як умова успішного навчання і виховання.....	c. 363
<i>Титаренко С. А.</i> Психологічна безпека особистості як важлива проблема сучасності.....	c. 369
<i>Ткачишина О. Р.</i> Психологічні аспекти проблеми інформаційної безпеки особистості.....	c. 374
<i>Фараонов Г. Є., Голярдик Н. А.</i> Забезпечення психологічної безпеки у навчальному середовищі під час війни.....	c. 378
<i>Хорошев О. М.</i> Психологічна безпека як необхідний фактор створення безпечного освітнього середовища.....	c. 382
<i>Черній О. В.</i> Шляхи створення психологічно безпечного освітнього середовища для розвитку дошкільників: взаємодія ЗДО та сім'ї.....	c. 387
<i>Чиж О. Ф.</i> Психологічне благополуччя як передумова розвитку самодостатності особистості.....	c. 390
<i>Шевчишена О. В.</i> Психологічна безпека дитини в освітньому просторі під час воєнного стану країни.....	c. 393
СЕКЦІЯ 5. ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА УСІХ СУБ'ЄКТІВ ОСВІТНЬОЇ ВЗАЄМОДІЇ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ	
<i>Бабовал Н. Р., Бабовал Д. С.</i> Безпека здобувачів знань у цифровому просторі.....	c. 398
<i>Гейвич Н. М., Подлінясва О. О.</i> Безпечне інформаційно-освітнє середовище закладу освіти: основні характеристики.....	c. 401
<i>Копенко Л. Б., Іваночко О. В.</i> Інформаційна безпека молодших школярів в умовах воєнного часу.....	c. 406

Ткачишина Оксана Романівна,
кандидат психологічних наук Київського
столичного університету
імені Бориса Грінченка, м. Київ

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ОСОБИСТОСТІ

Життя в цифрову епоху має як свої переваги, так і недоліки. Зокрема, у сучасному соціумі актуалізуються проблеми психологічної та інформаційної безпеки особистості. Сучасна людина змушена адаптуватись до динамічного соціуму, нових умов та вимог, щоб знайти своє місце в ньому. Особливо це є актуальним для підростаючого покоління та молоді. Для них проблеми психологічної та інформаційної безпеки стають особливо актуальними. Одним з аспектів розв'язання даного спектру проблем є формування медіаграмотності у школярів та підлітків в умовах освітнього процесу. Медіаграмотність передбачає не тільки набуття навичок пошуку інформації в медіапросторі, а і її правильного сприйняття, осмислення та критичного аналізу.

Таким чином, під *медіаграмотністю* розуміють сукупність знань, вмінь та навичок, що дають можливість особистості аналізувати, критично оцінювати інформацію та раціонально мислити і відповідно почуватися безпечно в інформаційному середовищі. Отже, медіаграмотність лежить в основі психологічної безпеки особистості у сучасному інформаційному середовищі [3].

Проблеми психологічної та інформаційної безпеки цікавлять дослідників різних галузей, що свідчить про те, що даний спектр проблем потребує міждисциплінарного підходу. Серед дослідників, які приділяли увагу проблемі вивчення інформаційної та психологічної безпеки варто згадати Г. В. Ложкіна, М. А. Котика, Г. В. Грачова, В. М. Петрика, О. К. Юдіна та інші.

Сучасний соціум пройшов шлях від SPOD-світу (steady – стійкий, predictable – передбачуваний, ordinary – простий, definite – визначений) та VUCA-світу (volatility – нестабільність, uncertainty – невизначеність,

complexity – складність, ambiguity – неоднозначність) до VANI-світу, що характеризується такими особливостями:

- Brittle (крихкий, ламкий) – крихкий світ означає, що будь-які звичні нам системи, способи дій, організації можуть зруйнуватися будь-якої миті. Кризи, які раніше стосувалися лише однієї держави чи регіону, впливають на весь світ. Немає нічого надійного і ніхто не захищений.

- Anxious (неспокійний, тривожний) – неможливість передбачити, що станеться далі, породжує високий рівень фонові тривоги, який постійно зростає.

- Nonlinear (нелінійний) – нелінійний світ не дозволяє встановити чітких зв'язків між причинами та наслідками, наприклад, між нашими діями та їх результатом. Події мають системний ефект, впливаючи відразу на все. І для досягнення мети потрібні численні системні дії.

- Incomprehensible (незбагнений) – незбагнений світ унеможлиблює створення повного уявлення про те, що відбувається. Усі знання завжди неповноцінні, люди відчують гостру недостатність точних перевірених даних. Тому більшість рішень ми змушені приймати у ситуації невизначеності [1; 4].

Зазначені особливості сучасного світу породжують адаптаційні труднощі особистості щодо постійних змін з боку соціуму, а також актуалізують проблеми психологічної та інформаційної безпеки особистості. В основі будь-якого психологічного стресу лежить вплив інформації, тому певна інформація може мати вплив як на психологічний стан людини, так і на результати її діяльності. Сучасна особистість живе у вирі різноманітної інформації, і досить часто цієї інформації забагато, і тоді психіка не справляється з її обробкою, що призводить до виникнення інформаційного стресу. Загалом інформаційний стрес пов'язаний із трьома ключовими аспектами: 1) інформаційним перевантаженням; 2) взаємодією людини з інформаційними технологіями; 3) професійною діяльністю.

Враховуючи вище зазначене, варто наголосити на важливості формування у школярів та підлітків в умовах освітнього процесу правильного ставлення до інформації загалом, вміння її оцінювати, розвитку навичок інформаційної гігієни задля збереження психологічного та ментального здоров'я.

Е. Тоффлер увів поняття «future shock», яке являє собою «людську реакцію на надмірну стимуляцію», яка проявляється на трьох рівнях: а) сенсорному (зниження точності передачі образів і стирання меж між ілюзією та реальністю); б) когнітивному (зниження здатності вибору, оцінки та збереження інформації); в) поведінковому (зниження здатності до прийняття рішень). Е. Тоффлер зазначав, що наше життя змінюється через зростання нестабільності та мінливості, тому важливим є формування особистісної толерантності до невизначеності [5].

Толерантність до невизначеності – це властивість особистості сприймати непередбачуваність, неоднозначність та складність ситуації нейтрально або позитивно та зберігати здатність реагувати на неї проактивно. Важливо підкреслити, що роль толерантності до невизначеності як здатності жити і діяти в умовах, де мало стабільності, суттєво зростає. Низький рівень толерантності до невизначеності обумовлює вразливість особистості до ситуацій невідомості або з суперечливим та складним інформаційним фоном. Бажання контролювати ситуацію або уникати невизначених обставин не тільки обмежує можливість особистості проявляти себе та свої здібності, а й провокує високий рівень патологічного тривожного реагування. Джерелами невизначеності виступають складність і неоднозначність інформації, утруднення у її сприйманні, розумінні та використанні, імовірність, непередбачуваність наслідків рішень і дій особистості.

Одним із важливих аспектів проблеми інформаційної безпеки особистості є *інформаційно-психологічна стійкість*, під якою розуміють здатність індивіда до збереження психічного здоров'я та психологічного благополуччя, незалежно від мінливості, об'єму та стресогенності змісту інформаційного потоку, в якому

він функціонує. Інформаційно-психологічна стійкість забезпечує оптимальний режим функціонування психіки в умовах інформаційно-стресового навантаження зовнішнього середовища. А саме такі умови є характерними для сучасної України. Тому в даному контексті важливими є такі чотири компоненти інформаційно-психологічної стійкості:

- 1) здатність не бути об'єктом маніпулятивного впливу (психологічного, інформаційного тощо);
- 2) здатність ефективно функціонувати в умовах невизначеності без потреби в додатковій підтримці з зовнішніх (інформаційних) джерел;
- 3) здатність до критичного осмислення інформації;
- 4) здатність до формування та користування навичками інтелектуальної та інформаційної гігієни.

Зазначені особливості інформаційно-психологічної стійкості варто враховувати в освітньому процесі як шкільного навчання, так і у закладах вищої освіти. Виділимо загальні рекомендації з інформаційно-психологічної безпеки особистості:

- критичне осмислення інформації, її перевірка, пошук альтернативних джерел тощо;
- формування навичок позитивного мислення;
- інтелектуальна і фізична активність;
- перенесення акценту уваги на близьких і родинну взаємодію;
- навички спілкування із природою та самим собою без додаткових засобів інформаційного впливу [2].

Поширення знань щодо інформаційної гігієни, психологічної безпеки в інформаційному просторі, формування медіаграмотності в межах освітнього процесу як шкільного навчання, так і вищої школи в умовах сьогодення України є дуже важливим. Це допоможе сформувати елементарні навички безпечної поведінки в інформаційному середовищі, убезпечити від потрапляння під маніпулятивний вплив, зберегти психологічне та ментальне здоров'я.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. BANI – How To Make Sense Of A Chaotic World? URL: <https://thinkinsights.net/leadership/bani/> (дата звернення: 31.01.2024).
2. Медико-психологічні детермінанти інформаційно-психологічної безпеки цивільного населення : монографія / А. Р. Марков, М. В. Маркова. Харків : Друк. Мадрид, 2019. 247 с.
3. Ткачишина О. Р. Медіаграмотність як основа психологічної безпеки особистості у сучасному інформаційному середовищі. *Організація безпечного освітнього середовища – виклик сучасності: перспективи та рішення*. Наукові статті, тези доповідей та інші матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 03 березня 2023 р. Тернопіль, 2023. С. 355–360.
4. Ткачишина О. Р. Психологічні аспекти проблеми ментального здоров'я. *Актуальні проблеми психології розвитку особистості*: мат-ли Міжнар. науково-практ. конф., 12–15 травня 2023р. Київ: Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова, 2023. С. 88–91.
5. Тоффлер Е. Третя хвиля / Перекладач: А. Євса, за редакцією В. Шовкуна. Київ : Видавничий дім «Всесвіт», 2000. 480 с.

УДК 159.923.2

Фараонов Георгій Євгенійович,

курсант Національної академії Державної прикордонної служби України ім. Б. Хмельницького, м. Хмельницький;

Голярдик Наталія Анатоліївна,

кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології, педагогіки та соціально-економічних дисциплін Національної академії Державної прикордонної служби України ім. Б. Хмельницького, м. Хмельницький

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ У НАВЧАЛЬНОМУ СЕРЕДОВИЩІ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Війна в Україні призвела до дестабілізації в багатьох аспектах суспільного життя, спричинила значні руйнування та людські втрати, а також суттєво вплинула на психоемоційний стан людей, особливо дітей та молоді. Найбільш уразливою галуззю стала освіта, не встигнувши реабілітуватися після випробування глобальною пандемією. Навчальні заклади, змушені адаптуватися до обмежень та загроз, стикнулися із завданням гарантувати безпеку, надійність та доступність освіти в найскладніших умовах.

Війна призвела до виникнення питань доступності та безпеки освіти. Багато дітей втратили можливість долучитися до навчального процесу, педагоги під загрозою обстрілів викладали в регіонах, де ведуться або